

בלבבידיה עבודת ה'	בלבבידיה מחשבה
יתקיים כל יום חמישי	יתקיים כל יום רביעי
רח' הרב בלוי 33	רח' קדמון 4
ירושלים	חולון
20:30	20:30

צורת אדם
בנושא בת עין
יום שלישי יג' חשוון
רח' הרב בלוי 33
ירושלים 20:30

בלבבי משכן אבנה

פרשת לך לך ♦ תשפ"ו ♦ #421

תוכן הגיליון

נקודה מתוך הפרשה עמוד א'
לחיות את הפרשה עמוד א'
סוגיות מחשבה בפרשה עמוד ב'
שולחן ערוך עם ביאור בלבבי משכן אבנה עמוד י'
עץ חיים עם פירושים על התורה - ועל העבודה . עמוד יא'

נקודה מתוך הפרשה

לך לך

בפרשתנו (בראשית יד, ב) נזכרו שמות מלכי הערים שהשתתפו במלחמת ארבעת המלכים את החמישה פרט לשמו של מלך בלע (היא צוער). מהי סיבת אי ציון שמו, והאם יש קשר לשמו של המלך בלע בן בעור הראשון למלכי אדום כמובא בפרשת וישלח (שם לו, לב).

ביאור מורינו הרב שליט"א

כתב הרע"ב (בראשית יד, ב), וז"ל, ודבר של תימה הוא זה, למה לא פירש שמו כמו שפירש שמות שאר חבריו. אלא שלא רצה לכתוב את שמו כדי שלא תדרשנו לגנאי, כדרך שיש לך לדרוש שמותן של ארבעה מלכים אלו אלא לדורשו לגנאי, עכ"ל. עיין שפתי חכמים (על אתר), גור אריה, ור"ן. וביאר במשכיל לדוד (שם), וז"ל, ומלך בלע היא צוער - כלומר דלא תקשי אמאי כתיב מלך בלע היא, ולא הזכיר את שמו כמו אידך, לכך קאמר היא צוער, כלומר עוונותיה מוצערות (צעירים, מועטים) עכ"ל. ועיין תרומת הדשן (על אתר). ולכך אינו נדרש לגנאי.

וברמב"ן (על אתר) כתב, וז"ל, וטעם ומלך בלע, מפני שמלך על עיר קטנה ואנשים בה מעט (כמ"ש מצער - קטנה), ולא שם לו שם על פני חוץ, עכ"ל. ועיין אברבנאל (על אתר).

ובחומות אנך (על אתר) כתב, וז"ל, וביותר נראה דשם המלך גם הוא בלע כמו העיר, וכן ראיתי בספר הישר שכתב, ובלע מלך צוער, עכ"ל.

וכתב בצרור המור (על אתר), וז"ל, מלך בלע, שהוא נבלע במעשיו, עכ"ל. ונראה שאף נבלע שמו, שנקרא בלע מלשון בליעה, ודו"ק.

לחיות את הפרשה לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך (בראשית יב, א)

להתחיל מחדש

בעתות רצון, ראוי לו לאדם לבודד נפשו, ולצייר בדעתו שהוא מעין אדה"ר, שנברא ראשון ואין עמו עוד אדם זולתו. ומעין כך מעשה אברהם, שפרש מארצו, ממולדתו, ומבית אביו. והיינו כאלו הוא התחלה חדשה. וכח זה מושרש לנו מאברהם אבינו, שאנו בניו, לחוש שאנו בריה חדשה בעולם, התחלה חדשה. כח התחלה חדשה ממש שורשו באדה"ר הראשון. וכח התחלה חדשה על גבי כח ישן, להתנתק ממנו ולהתחיל התחלה חדשה, כח זה מושרש בנו מאברהם אבינו. התחלה זו היא כגר שנתגייר. שהיה אברהם, אב לגרים. מתחיל מחדש, שכל מגבולות העבר אינם קיימות בו. ובכן, שיש בראשית שבו נברא אדה"ר, ויש בראשית שבו נולד אברהם.

ככל שאדם יזכה להתחיל בכל עת לפי ערכו התחלה חדשה, כן יזכה לחידוש הגמור, של ימות המשיח ואילך.

למעשה:

בדור האחרון כמעט ללא יוצא מן הכלל כל אחד עבר כבר לגגולים רבים, ויש לו הרבה רשמים בנפשו מגלגולים אלו. ולכן עליו לקחת נקודה אחת, ולו הקטנה, ובה להתנתק מכל הרגל וכד', ולהתחיל בה ככריה חדשה למעשה.

❖ בראשית יב, ו ❖

לבכם אחר "תעברו", כי על כן "עברתם" על עבדכם.

וכן תחילת כניסת אברהם לארץ ישראל הייתה רק בגדר עיבור, "ויעבור" אברהם בארץ, כנ"ל. והלך עד מקום שכם, חלקו של יוסף, שבו גזזו כח ההולדה, כנ"ל. אולם אח"כ נאמר לאברהם קום התהלך בארץ לאורכה ולרחבה, ולחד מ"ד בב"ב, הוא קנין בקרקע. ואזי נתיישב בה במדרגת אוריא דא"י מחכים, וכמ"ש (שם, יב, ט) ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה. וכמ"ש רבותינו (הגר"א ועוד) שהלך לחכמה, בבחינת הרוצה להחכים ידרים, שמנורה בדרום. והיינו שהיה בעיבור בתהליך לגדלות המוחין. אולם כתיב (שם, שם, י) ויהי "רעב" בארץ, וירד אברהם מצרימה. רעב - עבר - עיבור. כי עדיין היה במדרגת עיבור לשון מעבר, ולכך כניסתו לא"י הייתה מדין מעבר, ודו"ק (והוא בסוד עיבור שני, ודו"ק).

שני, ודו"ק), ונברא העולם, כי אברהם מוליד, ונפתח רח"ם (גימט' אברהם, כנודע) אברהם להוליד, עכ"ל. וכתיב (יהושע, כד, ג) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר. ולכך נקרא אברהם העברי.

ובעומק, נקרא כן כשהיה במדרגת העיבור, מחוץ לארץ ישראל, כשהיה בעבר הנהר. ומכח כך נמשך לזרעו כח ההולדה, כח העיבור, וכמ"ש גבי יעקב (בראשית, כו, כד) וברכתך והרביתי את זרעך "בעבור" אברהם. ודו"ק. וכשהיה בעבר הנהר, למד אברהם תורה במדרגת עיבור, אצל שם "ועבר", וע"ש כן נקרא עברי בעומק, כי היה מדרגתו מדרגת עיבור, ולכך עסק בתורה במדרגת עיבור. ואח"כ זכה ונתעלה למדרגת ישראל. אולם עדיין הוא אב המון גוים.

ובבחינה זו של אב המון גוים, האיר לאומות העולם רק מדרגת עיבור ותו לא. וזש"כ (בראשית, יח, ה) ואקחה פת לחם וסעדו

כתיב (בראשית, יב, ו) ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה. ופרש"י, נכנס לתוכה - להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם, עכ"ל.

ואיתא באריז"ל (שער הפסוקים, לך לך) וז"ל, ויעבור אברהם בארץ - והנה מלת ויעבר הם אותיות עיבור, ולכך אז עדיין היה שמו אברהם, ר"ל אבר-ם, מ' סתומה. ואחר שנתיישב בארץ, אז גרם עיבור ה' וכו', ולכך נקרא אברהם בתוספת ה' (שהם חמשה חסדים של גדלות עיבור שני וכו'), וז"ס מ"ש ז"ל, בהבראם, בה' בראם, שהם סוד ה' חסדים, שהם היסוד של בריאת כל העולמות וקיומם. גם אמרו בהבראם, באברהם, והכל אחד, עכ"ל.

וכתב בזוהר חי (בראשית, כט, ע"א) וז"ל, מתחלה היה בסוד עיבור, ויעבר אברהם, ועתה כשנתגלה ברית קודש וכו' נעשה אברהם, ויצא מעיבור לגדלות (ולא לעיבור

❖ בראשית יב, ט ❖

ועיין בינה לעתים (דרוש טז). וקרוב לכך עיין אגרא דכלה על אתר. ועיין תפארת שלמה על אתר.

ועומק ביאור דברי האלשיך, שאברהם יש לו ימין ושמאל, וכאשר זולתו נוסע אליו ימין של זולתו מאיר לשמאל שלו, ועי"ז אף השמאל הופך לימין. וכן נתבאר בשל"ה (תורה אור, לך לך) וז"ל, רמז שכל מסעיו של אברהם אבינו הלוח ונסוע הנגבה, שהוא לצד ימין שיזכה לישב לימין, וכך הוה, אף שישב לשמאל היא ימין באמת, כמו ששייב לו הקב"ה, אני לימינך והוא לימיני, עכ"ל. ועיין שו"ת הרדב"ז (ח"ג, חושן משפט, סימן קלז) שכתב וז"ל, דאברהם הוכיח דדרום בימין. עיי"ש בהרחבה. ובעומק אברהם האיר את מדרגת הימין בכל מקום, ודו"ק. וכמ"ש באגרא דכלה על אתר וז"ל, בכל מקום שהלך נסע הדרום עמו.

ובעומק היינו שעבד את בוראו מאהבה לשמה, כמ"ש במאור עינים על אתר. וכתב בקדושת לוי על אתר וז"ל, שהשיג בחינת אהבה שלא לחשוב מעצמו כלל, רק לעשות נחת רוח להשי"ת, וזהו נקרא "נגבה", מלשון ארץ הנגב, דבר היבש וריקן, שהוא עצמו אינו כלום, ולא עבור שכר, עיי"ש. ועיין עוד

ונסוע הנגבה - מדרגה אחר מדרגה, מסע אחר מסע, "תנועת הנפש השכלית", והשקט הגוף, ומזה אמר תחלה ויט אהלה, עכ"ל.

ובזוה"ק (לך לך, פ, ע"א) אמרו, אתעטר אברהם מדרגא לדרגא, עד דסליק לדרגיה, הה"ד ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה, דא דרום דהוא חולקיה דאברהם, הלוח ונסוע דרגא בתר דרגא, עד דסליק לדרום, ותמן אתקשר כדקא יאות, וסליק לדרגיה דדרום. ועיי"ש (פג, ע"א ואילך. פט, ע"א. קיח, ע"א). ועיין גר"א (תיקון יא מתיקונים אחרונים). וציוני (לך לך). וכתב ברקאנטי על אתר וז"ל, רמז כי אברהם מתדבק במדת החסד שהוא דרומה של "עולם", וע"כ מסעיו של אברהם אבינו היו לצד דרום, עכ"ל. והעתיק הזוהר הנ"ל. ועיין מהר"ל (חידושי אגדות, תמיד, לא, ע"ב).

ומצינו חידוש באלשיך (שם) וז"ל, כאשר היה הולך הוא, "הלוח" לעומתו, היה נוסע הנגבה הוא מקום הר המוריה, כי קדושתו באה ונוסע לקראתו להקביל פניו וכו', ועל כן לא אמר נגבה כי אם גם ה"א בראש תיבה, לומר מי היה נוסע, הנגב עצמו. וה"א בסוף כאומר לנגב, כי אברהם הולך לנגב. באופן שהשני ההי"ן, השניה שהוא הולך לנגב, והראשונה היא שהנגב נוסע לקראתו, עכ"ל.

כתיב (בראשית, יב, ט) ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה. ואמרו חז"ל (ב"ר, לט, טז) מחקה והולך ומכוין כנגד ביהמ"ק. וברש"י (שם, יג, א) וז"ל, הלוח ונסוע הנגבה, להר המוריה. ומכל מקום כשהוא הולך ממצרים לארץ כנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של א"י. אולם יעויין באבן עזרא על אתר שפירש שנסע מדרום א"י למצרים, כי מצרים בדרום א"י. וכתב בצל"ח (ברכות, סב, ע"ב) וז"ל, ואברהם כשהלך מחרן לארץ, כתיב הלוח ונסוע הנגבה, כי א"י רמוז בימין שהוא חסד, וחז"ל רמוז מצד שמאל, מדת הדין, עכ"ל. ועיין ערכי הכינויים לרמ"ז (ערך דרום, אות קב) שדרום שייך ליעקב, ואכמ"ל. ויעויין ברש"ר הירש על אתר, וז"ל, ביקש את הבדידות, ובה הניח את יסוד ביתו, דרומה של א"י לא היה כגון פורח, עכ"ל. ובפסיקתא זוטרותא (שם, יב, ט) הוסיפו ומנין שביהמ"ק נקרא נגב, שנאמר (יחזקאל, כא, ז) הטף אל דרום והנבא אל מקדשי, הוא נגב הוא דרום, שנאמר (תהלים, קכו, ד) שובה ה' את שבותינו כאפיקים בנגב. ובפרטות קאי על המנורה שבדרום, ששם החכמה, ודו"ק. ועיין מעשי ה', מעשי אבות (לך לך). וכן כתב הכלי יקר על אתר. וכן כתב במאור ושמש על אתר. וכתב הרבינו בחיי שם, וז"ל, הולך

השמים וארץ הארץ (ר"ת אהו"ה), הוא שם הדעת. ואברהם הודיע לבאי עולם גדלות הבורא ית"ש, עיי"ש. ומעין כך איתא במגלה עמוקות (לך לך).

רבותינו. ועיין לקוטי תורה (לך לך). ובחינה נוספת, כתב באגרא דכלה על אתר וז"ל, אברם הלך ונסוע הנגבה, ר"ת אהו"ה, גושפנקא דחתים ביה שמיא וארעא, את

אוהב ישראל (בשלה, ד"ה אז ישיר), וישראל קדושים (אות ט).

ובחינה נוספת, שתיקן מדת המלכות, עיין בת עין על אתר. וכן הוא בעוד מדברי

❖ בראשית יב, י ❖

שאברהם עשה שלא כדין, עיי"ש.

עצמו בסכנה, והלא בשאר הארצות לא היה רעב כי אם בארץ כנען, וצ"ע. ולהנ"ל נחא. והיינו שיש ב' נידונים. א. כיצד הותר לצאת מא"י, עיין ב"ק, צא, ע"ב. ב. מדוע ירד לסכנת מצרים. ואכמ"ל. ועיין מהרש"א (ב"ק, ס). וכן הגש"פ מבית הלוי (ח"ב, עמ"ז).

וכתב ר' יוסף בכור שור על אתר וז"ל, וירד אברם מצרימה, שאין דרך להיות שם רעב, מפני שנילוס הוא משקה את הארץ, ואין חוששין לעצירת גשמים, עכ"ל. וזהו עומק "וירד" [עיין בעש"ט (לך לך, יז) וז"ל, וירד אברם מצרימה - שירד ממדריגתו הקדומה, עכ"ל, עיי"ש. ועיין נועם אלימלך (לך לך, ד"ה ויהי רעב)], היינו שירד מא"י "שלמטר השמים תשתה מים", שיונקת מן העליונים, למצרים שכל שפעה מלתתא שהנילוס "עולה" ומשקה, ודו"ק. וכתב בשל"ה (לך לך, תורה אור, יז) וז"ל, וירד אברם מצרימה, ואח"כ כתיב ויעל אברהם וגו', וכתיב כיתרון האור מן החשך, כי לא נודע היתרונות של האור אלא מכח החשך, עיי"ש.

אולם בזוה"ק (בראשית, פ, ע"א) אמרו, ויהי רעב בארץ - עד כען לא הוה חילא דעל ארעא יהיב תוקפא ומזונא על ארעא, בגין דעד לא אתקדשת ולא קיימא בקיומא, כיון דחמא אברהם דהא ההוא חילא דממנא על ארעא לא יהיב תוקפא וחילא קדישא כדקחזי, כדן וירד אברהם מצרימה לגור שם, עיי"ש. ועוד אמרו (שם, פא, ע"ב) מ"ט למצרים, אלא בגין דשקיל לגן ה', דכתיב כגן ה' כארץ מצרים, דתמן שקיל ונחית חד נהורא דאיהו לימינא, דכתיב (בראשית, ב, יא) שם האחד פישון הוא הסובב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב. ואברהם כיון דידע ועאל בהימנותא שלימתא, בעא למנדע כל אינון דרגין דאתאחדן לתתא, ומצרים הוה נטיל לימינא, ובגין כך נחת למצרים. ות"ח, כפנא לא אשתכח בארעא אלא כד מסתלקי רחמי מן דינא. ועיין ר' חיים פלטיאל על אתר וז"ל, תימה מה ראה אברהם ללכת למצרימה יותר מבשאר ארצות והביא את

כתיב (לך לך, יב, י) וירד אברם מצרימה. ואמרו (ב"ק, ס, ע"ב) ת"ר, רעב בעיר פזר רגליך, שנאמר ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם.

ואמרו (ב"ר, מ, ו) אמר הקב"ה לאברהם אבינו, צא וכבוש את הדרך לפני בניך, את מוצא כל מה שכתוב באברהם כתיב בבניו. באברהם כתיב ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב (שם, מה, ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ. באברהם כתיב וירד אברהם מצרימה לגור שם, ובישראל כתיב (במדבר, כ, טו) וירדו אבותינו מצרימה, וכו', עיי"ש. והוא ניסיון רביעי של אברהם, כמ"ש (פרד"א, פרק כו) נסיון הרביעי, מיום שנבראו שמים וארץ, לא בא רעב אלא בימי אברהם (אולם במקומות הרבה אמרו שיש ז' רעבון בעולם, בימי אדה"ר, ובימי למלך, ושל אברהם שלישי. עיין ב"ר, לך לך, מ, ג. רות רבה, א, ד, ועוד מקומות) ולא בכל הארצות, אלא בארץ כנען בלבד, לנסתו ולהורידו למצרים, שנאמר ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה. ועיין רמב"ן על אתר,

❖ בראשית יג, א ❖

ושבית) וז"ל, ויעל אברם ממצרים - פירוש, העלה כל הניצוצות הקדושים שהיה בהם, כמ"ש שעשאו כמצולה שאין בה דגים, עכ"ל. והיינו שלא רק שניצול ועלה בעצמו, אלא העלה של חלק הטוב של מצרים. וכתב במגלה עמוקות (לך לך) וז"ל, במצרים נתגלגלו אלו הדורות (מבול - אנוש - הפלגה), והוצרך אברהם להעלות משם, והוא סוד ויעל אברם ממצרים, עכ"ל. וכתב בספר הליקוטים (לך לך) וז"ל, וז"ש ויעל אברם ממצרים, כי לעולם ירידה זו היא להם עליה וכו', ואברם כבד מאוד, מן הניצוצות שנבררו ונתאחו עמו, עכ"ל.

ובדקות יותר, כתב השל"ה (והובא כבר לעיל) על אתר (תורה אור, ג) וז"ל, וירד אברם מצרימה, וכו', ואח"כ כתיב ויעל אברם וכו', כתיב (קהלת, ב, יג) יתרון האור מן החושך, כי לא נודע היתרונות של אור אלא מכח חושך, כי אם לא היה חושך לא היה אור ניכר, על כן ירד אברם למצרים.

שעוזבים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך. וזהו "וירד אברם מצרימה". אולם יתר על כן טבע המים שיורדים, מוריד הגשם, אולם חוזרים ועולים חלילה, וזהו ויעל אברם ממצרים.

ובחינה נוספת, שירד למקום הטומאה ועלה משם אחר שתקן חלקו. וכמ"ש (תיקונים, צד, ע"א) מאי ויעל אברם ממצרים, א"ל אליהו, ודאי בזמנא דנשמתא אשתזיבא מההוא ממנא בישא דאיהו אל אחר מלך מצרים, מלכא דאינון צוררים דדחקין לנשמתין, ואינון מלאכי חבלה מזיקין, כמה דאוקמוה מארי מתניתין דרשעייא הן הן המזיקין בעולם, מה כתיב במארי נשמתא, ויעל אברם ממצרים, אסתלק עלייהו בתוקפא סגי הוא ונשמתיה וכל דיליה וכו'. ועיי"ש בזוה"ק (בראשית, פג, ע"א). ועיין לשם (ספר הדעה, ח"ב, ד"ד, ענף כ, ס"ב).

וכתב בתפארת שלמה (כי תצא, ד"ה

כתיב (בראשית, יג, א) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה. ואמרו חז"ל (לקח טוב, לך לך, יג, א) כדרך שהיו ישראל עתידין לעלות, דכתיב (שמות, ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים.

ובזוה"ק (לך לך, פג, ע"ב) אמרו, כיון דנחת ואתצריך, מיד ויעל אברם ממצרים, סליק ודאי ותב לאתריה ואתדבק במהימנותא עלאה, דכתיב הנגבה. ושם (תולדות, קמ, ע"ב) ויעל אברם ממצרים וגו' הנגבה. ואסתלק לדרגיה קדמאה דהוה ביה בקדמיתא "ועאל בשלם ונפק בשלם". וז"ל הרקאנטי (נח) אברהם אבינו ע"ה, נכנס בשלום ויצא בשלום, והוא בסוד וירד אברם ויעל אברם ממצרים, עכ"ל. והבן שיש נכנס בשלום ויצא בשלום כלפי כניסה לעולם העליון. וזהו ד' שנכנסו לפרד"ס. ויש כניסה ויציאה ממקום הרע, כירידת אברהם למצרים. ודו"ק.

והבן שמהות אברהם ומידתו - מים,

❖ בראשית טו, א ❖

וז"ל, א"ל הקב"ה, מנח לא העמדת צדיקים שמגינים, אבל ממך אני מעמיד צדיקים מגינים.

ובאריז"ל (שער הפסוקים, לך לך) איתא וז"ל, מגן, הוא תרגום חנם. והענין הוא, אנכי אתן לך אותו המקום הנקרא מתנת חנם, ומגן בלשון תרגום וכו', אשר שם אינו מגיע פגם מעשה התחתונים, ובחנם נאחזים שם הקליפות, כי אין להם שום אחיזה כלל, עכ"ל. ולפ"ז צורך הירידה לתתא הוא על מנת להשפילה, וכמ"ש בליקוטי מוהר"ן (תורה ח) וז"ל, מה שיוירד לתוכה הוא להכניעה ולהשפילה, בבחינת ויעל אברם מצרימה, עכ"ל. והיינו וירד אברם מצרימה, להכניע קליפת מצרים, ואח"כ ויעל אברם, שעלה הוא למעלה למדרגת מתנת חנם. וזהו אור דלעת"ל, והוא מש"כ בדוד "מגן דוד". ועיין רקאנטי על אתר.

החרבות באות עליו הוא עומד כנגדך, כך את אפילו כל אוה"ע מתכנסין עליך, נלחם אני כנגדך. ועיין שפתי כהן (בראשית, יד, יד). ובזוה"ק (בראשית, פח, ע"א) אמרו, אל תירא אברם אנכי מגן לך, מכל זיינן בישין דגיהנם. אולם שם (צ, ע"א) אמרו, אנכי מגן לך בהאי עלמא. וכן הוא בפרד"א (פרק כח).

ומי המגן - אמרו בזוה"ק (שם, פט, ע"א) תא חזי, אנכי מגן לך, אנכי הוא דרגא קדמאה דאתאחיד ביה בקדמא. וכן הוא בציוני (לך לך) וז"ל, ואנכי מגן לך שאנו חותמים מגן אברהם, אנכי בודאי, עכ"ל. ובמגלה עמוקות (ואתחנן, אופן כז) כתב וז"ל, אנכי מגן לך וגו', ר"ל בדברות שמתחילין אנכי, הוא מגן לך, עכ"ל. ועיי"ש (אופן קצו). ועיין ספר הליקוטים (לך לך). ובפרד"א איתא, אנכי מגן לך - אמר לו הקב"ה, אל תירא, "ימיני" מגנת לך בכל מקום שאתה הולך כתרס לפני הפורענות. ועיין בת עין (לך לך). ועוד הבחנה כיצד הקב"ה מגן, מצינו בחז"ל (ב"ר, מד, ה)

כתיב (בראשית, טו, א) אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם לאמר, אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד. ופרש"י, אחר הדברים האלה - אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאוד, עכ"ל. ולפ"ז מגן מן העונש על חשש עבירה. וכפשוטו כתבו הראשונים שהיה ירא מן קרובי המלכים שהרג שינקמו בו (עיין חזקוני, טור הארוך, ועוד מפרשים). ועוד פרשו, מגן לך לשמך מכל רע, זהו לשון הרלב"ג על אתר. ועיין ב"ר (מד, ה). ועוד פירשו שלא ימות בלא זרע, כ"כ הטור הארוך על אתר. וכן שלא ילכו בניו בארץ לא להם, כ"כ בצרור המור.

ובחז"ל איתא (ב"ר, מד, ד) א"ל הקב"ה, אל תירא אנכי מגן לך - מה המגן הזה אפילו כל

❖ בראשית טו, יב ❖

והבן שיש ב' פנים לשינתו של אברהם. א. נבואה. ב. נפילה. ובעומק כלולים זה בזה, שהתגלה לאברהם בנבואה, הנפילה. ועיין אגרא דכלה (לך לך, ד"ה ובה).

ומהלך נוסף מצינו בזוה"ק (ויחי, רכו, ע"א) ותרדמה נפלה על אברם וגו', האי קרא אוקמוה, אבל דא יומא דדינא קשיא דאפיק ליה לבר נש מהאי עלמא, דתניא ההוא יומא זמנא דמטא דבר נש נפיק מהאי עלמא, ההוא יומא זמנא דדינא רבא דאתחשך שמשא מן סיהרא וכו', עיי"ש. ובאלישיך על אתר כתב מעין כך שקאי על דין, אולם לא יום הדין דיום המיתה, אלא יום הדין הגדול והנורא, עיי"ש. ועיין כלי יקר על אתר. ובעומק כל הימים של שית אלפי שנין בכלל, וימי הגלות בפרט, הם בבחינת חלום, בשוב ה' את שיבת ציון היינו "כחולמים", וסוף החלום הוא יום הדין הגדול והנורא. ותחיית המתים בבחינת ויקץ והנה חלום. כי חלום אחד מששים שבמות, וההקצה בחינת תחיית המתים.

ארבע מלכיות הללו.

ומצד כך תרדמה זו שנפלה על אברהם אינו רק תרדמה עליו ולשעתה, אלא זו תרדמה לכל ימי הגלות. וכמ"ש (מדרש אגדה, לך לך, טו, יא) ויהי השמש לבא - זה משיח בן דוד שנקרא שמש, שנאמר (תהלים, פט, לו) וכסאו כשמש נגדו. ותרדמה נפלה על אברם - עד שיבוא המשיח יהיו ישראל כאילו רדומים ביניהם. וזו תרדמה של נפילה, וכמ"ש (ב"ר, שם) ר' יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, תחלת מפלה (ודייקא כתיב "ויפל") שינה, דמך ליה ולא לעי באוריתא ולא עביד עבידתא. והבן שמדרגת הגלות הוא חסרון תורה ומדות, בבחינת "לא לעי באוריתא ולא עביד עבידתא". ושורשו בעץ הדעת טוב ורע, כמ"ש בתיקונים (קמא, ע"ב). וכן אמרו בזוה"ק (בראשית, כח, ע"א) תרדמה, דא גלותא, דאתמר ביה, ותרדמה נפלה על אברם וכו', לית שינה אלא גלותא.

כתיב (בראשית, טו, יב) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם. ואמרו (ב"ר, יז, ה) רב אמר שלשה תרדמות הן, תרדמת שינה, ותרדמת נבואה, ותרדמת מרמיטה וכו' (ובשכל טוב על אתר אמרו ד' תרדמות הן, שינה, נבואה, רואה ואינו רואה, שטות, עיי"ש), תרדמת נבואה, ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברם. ועיין רמב"ם במורה נבוכים (ח"ב, פרקים מא-מה) שכתב, שהייתה התחלת הנבואה ההיא במראה, ושנשתקעה ושבה חלום. ועיין ישועות משיחו (ח"א, ד"ה וגם כפי). וספר האמונה הרמה לראב"ד (מאמר ב, עיקר ה).

ובפרקי דר' אליעזר (פרק כח) אמרו, עמד אברהם והיה מתפלל לפני ה' כדי שלא ישתעבדו בניו בארבע מלכיות הללו, ונפלה עליו שנת תרדמה וישן לו, שנאמר ותרדמה נפלה על אברם. וכי יש לך אדם שהוא יושב וישן ויוכל להתפלל, אלא ללמדך שהיה אברם שוכב וישן מכח תפלה כדי שישתעבדו

❖ בראשית טו, יח ❖

הברית לתת את ארץ הכנעני. ואמרו (מסכת כלה רבתי, פ"ג, הלכה כא. ודרך ארץ, פ"א, הלכה טז) שבעה אבות כרותי ברית, ואלו הן,

נהר פרת. וכתב הרמב"ן על אתר, וז"ל, והוסיף לכרות לו ברית עליהן, שלא יגרום החטא, עכ"ל. ובתפלה אומרים, וכרות עמו

כתיב (בראשית, טו, יח) ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים על הנהר הגדל

ובחינת נוספת בברית, כתב הרד"ק (לך לך, טו, יז) וז"ל, ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית - רמז לו בזה, כי כל עוד שיהיו הצרות תקפות ותכופות, יזכר להם ברית אברם שלא לכלותם, עכ"ל.

וכתב המלבי"ם (לך לך, יז, ב) וז"ל, ואתנה בריתי ביני ובינך - שבברית הראשון על מתנת הארץ, כתיב ביום ההוא כרת ה' ברית, והיה הברית רק מצד הנותן ולא מצד אברהם. אבל בברית הזו (ברית מילה) תהיה ביני ובינך, בענין שיחול החיוב על שני הצדדים הכורתיים ברית, כי גם אברהם התחייב את עצמו להיות שותף לה' במעשה בראשית להשלים את הבריה ולתקנה, וראשית התיקון יתחיל בעולמו הקטן שהוא גופו, עכ"ל. והבן שמצד כך אף הקב"ה נתחייב לקיים כל הבריה שלא לכלותה, וכן לקיים את אברהם ואת זרעו, ודו"ק.

והבן שברית ראשונה הוא מדין "אברם", וברית שניה מדין "אברהם", ודו"ק.

וכתב בהעמק דבר (לך לך, יז, יג) וז"ל, ברית הוא כינוי על אמונה, שכל המאמין ועובד את אלוה, ה"ז כריתות ברית עמו שיהא הוא עובדו והאלוה ישגיח עליו, עכ"ל.

ואמרו בזה"ק (זוהר חדש, בראשית, ח, ע"ב) בראשית ברא אלקים - רבי אבא פתח ואמר, ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר. בחמשה ענינים נאמר הברית. א. הוא ברית מילה, שנאמר והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם. ב. ברית הקשת, שנאמר והיתה לאות ברית. ג. ברית מלח, שנאמר ברית מלח עולם. ד. ברית היסורין, שנאמר אלה דברי הברית. ה. ברית הכהונה, שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונה עולם. וקודם שנתנו לה' בריתות לא היתה הברית אלא באש, שנאמר והנה תנור עשן ולפיד אש וגו', וכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר. והאש היתה ברית בתחלה. וזהו בראשית, הוצא משם אש ונשאר ברית, כלומר ברית אש (אותיות בראשית). ר' יוחנן אמר, ברית כרותה כרת הקב"ה עם העולם, ועל מנת שיעמוד אברהם ויתקיים העולם בזכותו, שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואותה שעה שכרת עמו הברית באש עמד העולם בקיומו, ע"כ. וזהו בראשית, ברית אש, ברא אלקים את השמים ואת הארץ, כדי שיעמוד באותו הברית אש. וז"ל הרמב"ן על אתר (לך לך, טו, יז), והוא הברית אשר היתה אתו מעולם, עכ"ל. ודו"ק.

אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ופנחס ודוד המלך. באברהם כתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וכו'.

ומהות הברית - אמרו (ב"ר, לך לך, מד, כא) ר' הונא בשם ר' חמא אמר, כך היה אברהם אבינו יושב ותמה כל אותו היום, אמר במה אברר בגיהנם או במלכיות וכו', והקב"ה ברר לו.

רב חנינא בר פפא אמר, אברהם ברר לו מלכיות. והוא ברית לקבל את ארץ ישראל אולם לפרקים, שבין לבין יש גלויות. ודו"ק. וכמ"ש (שכל טוב, לך לך, טו, יח) א"ל הקב"ה, ברור לך מלכיות, והרי ברית נאמנת לך, ואני גואלם מכולם.

ובחינה נוספת של ברית באברהם, כמ"ש (להלן, יז, ב) ואתנה ברית ביני ובינך (מלבד מש"כ לעיל, שענר אשכול וממרא, בעלי ברית אברהם). ואמרו (תנחומא, לך לך, כ) חביבה המילה שנשבע הקב"ה לאברהם שכל מי שהוא מהול אינו יורד לגיהנם, שנאמר ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר, וי"א שבעלי ברית הנ"ל נתנו לו עצה על הברית. ועיין נדרים (לא, ע"א), ובמאירי (שם). וכד הקמח (ערך מילה). ואמרו חז"ל שבזכות מילה ירשו אבותינו את הארץ.

בראשית טז, ב

עכ"ל. ובעומק אור זה שורשו במשיח, כמ"ש בשארית ישראל (שער השובי"ם, דרוש ב, בשלח) וז"ל, אור של בחינת אשת חיל עטרת בעלה, בסוד אורו של משיח, בסוד נקבה תסובב גבר, וד"ל, וכמו שמצינו באברהם אבינו ע"ה שהיה טפל לשרה בנביאות, עכ"ל. ועיין של"ה (תורה אור, ואתחנן, ג). ובעומק, שרה, נוק' סוד התמימות שלמעלה מן החכמה. ועיין שם משמואל (חיי שרה, תרע"ב). ועיין בגדי ישע (שה"כ, דרוש ר"ה, דרוש ו). ואפיקי ים (נדרים, לד, ע"א). ושל"ה (תורה אור, חיי שרה, ג).

ודבר זה שאברהם שומע לשרה מצד התיקון, הוא תיקון לפגם שכתוב באדה"ר (בראשית, ג, יז) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארורה האדמה בעבורך וגו'.

וכתב המהר"ל (חידושי אגדות, תמיד, לא, ע"ב) וז"ל, יש לך לדעת כי ראוי כשיהיה מדינה שכולה נשים בסוף דרום (עיי"ש), ששם כח הנשים ביותר. ודבר זה ידוע כי דרום נקרא ימין וצפון נקרא שמאל, והשמאל הוא כח אנשים, כי משם בא גבורה לאנשים, והרי האיש נקרא גבר, וזה ידוע לנבונים, ולכך גם להפך, כי במקום הימין שם כח הנשים (וידוע סוד ההחלפות בין ימין ושמאל, שהקור בצפון והחום בדרום, וזהו בסוד ההחלפות, ואכמ"ל), ולפיכך היה מדינה שכולה נשים. וסוד הזה רמזו בחכמתם וקבלתם, מ"ש ז"ל (שמו"ר, פ"א) אברהם היה טפל לשרה בנביאות. וענין זה כי מדרגת אברהם בדרום, וכמו שרמזו הכתוב במ"ש הלוח ונסוע הנגבה, וידוע דבר זה למבינים. ולכך כח שרה שהיא אשה שם ביותר שמקבלין הנשים יותר כח מן אנשים, ולפיכך היה אברהם טפל לשרה בנבואה,

כתיב (בראשית, טז, ב) וישמע אברם לקול שרי. ואמרו (ב"ר, לך לך, מה, ב, והובא ברש"י על אתר) ר' יוסי אמר, לקול רוח"ק, היך מה דאת אמר ואתה תשמע לקול דברי ה'. ובפסיקתא זוטרותא (לך לך, טז, ב) אמרו, וישמע אברם לקול שרי - לקול רוח"ק, זה הוא שאמרנו למעלה, יסכה זו שרה, ולמה נקרא שמה יסכה, שסכה ברוח"ק. וכן הוא אומר (בראשית, כא, יב) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. ודו"ק שלהלן צווה לשמוע לקול שרה, והכא שמע אף לקול שרי, ודו"ק. ובשכל טוב על אתר אמרו, ברוח"ק היתה מדברת, שלא יבטל מפריה ורביה. וזהו קול ה' שצווה על פו"ר.

ויתר על כן אמרו (שם"ר, א, א, והובא ברש"י וירא, כא, יב) ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך וגו', מכאן אתה למד שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות.

בראשית טז, ג

שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן את הגר

אברם את הגר המצרית ששהתה מקץ עשר

כתיב (בראשית, טז, ג) ותקח שרי אשת

פז"ר (בן ובת), אלא ישא אחרת אם אפשר בסופקיהו, ואם לא יגרש וישא אחרת, עכ"ל. ובאמת כך פסק הרמב"ם (אישות, פרק טז, ה"ז) וז"ל, נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, ה"ז ויציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד.

ובעומק, אברם נשא את שרי, שרי-י, וזהו י' שנים שהיה עמה ולא ילדה, כמ"ש שרי אינה מולידה שרה מולידה. וע"י הגר אבנה גם אנכי ממנה, כי הגר גימט' יצחק, ומכאן הארת הגר נולד לשרה יצחק, ודייקא הדבר תלוי בישיבת ארץ ישראל לשיטת רש"י והרמב"ם ועוד דייקא באברהם, כי זהו לצורך לידת יצחק שהוא עולה תמימה שכל חייו רק בארץ ישראל.

אשתו (כמ"ש התוס' יבמות שם), וגם הכא הוי בהסכמה של שרה, עכ"ל. ובאמת צ"ב מדוע לא קיים אברהם הדין כדבעי. ולהיפך צ"ב מדוע יש דין להוציא, וי"א אפילו בעל כרחא, ומדוע לא יעשה כאברהם שנשא אשה על אשתו, ובודאי באופן שמסכימה כשרה. ועיין תוס' ביבמות שם (ד"ה אע"פ שאין ראייה לדבר) וז"ל, ואדרבה ראוי ללמוד מכאן, דאפילו את"ל בעלמא הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה, היכא דשהה עמה י' שנים שרי להכניס צרתה, כמו שמצינו באברהם אולי ירחמו מן השמים ויזכה וכו', עכ"ל. וצ"ב שאברהם נשא ע"י אשתו שרה שנתנה לו את הגר, ולא שלא כרצונה.

ובאמת בתשובות הרשב"א (ח"ג, סימן שמ) בדברי השואל איתא וז"ל, א"כ נאמר אע"פ שילדה בן קיימא, כיון שלא ילדה כדי

לאברם אישה לו לאשה. ואמרו (יבמות, סד, ע"א) ת"ר, נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, "יוציא" ויתן כתובה, שמא לא זכה להבנות ממנה.

אע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר, מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען, ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה מן המניין (ונחלקו הראשונים אם רק באברהם אינו עולה או בכל אדם). ובשכל טוב (שם, טז, יד) אמרו, מכאן שנו רבותינו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, אינו רשאי ליבטל מפז"ר, אלא כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ומגרשה ונוטלת כתובתה. ומעין כך בכתובות, עז, ע"א, ושם נחלקו אם כופין אותו.

וכתב בתורה תמימה על אתר וז"ל, וראיה גמורה אין מכאן, דהא כאן לא הוציא אברהם את שרה, אלא הוי כנושא אשה על

❖ בראשית טז, טז ❖

קליפה דחסד עלון דקדושה. לפי שאברהם היה מרכבה לבחינת חסד עליון דקדושה, ולכך אמר, לו ישמעאל יחיה לפניך, שהן בחינת מותרי החסד, דהיינו שיהא אור החסד מתפשט גם למטה להיות ישמעאל, לפי שבכח החסד העליון לירד ולהתפשט עד תכלית המדרגה היותר תחתונה, עיי"ש (ושורש ישמעאל בהבל, כמ"ש הגר"א בספד"צ, פ"ב). ועיין זוה"ק (ח"ג, קיא, ע"ב).

ומכאן כך עשה ישמעאל תשובה בסוף ימיו, כמ"ש חז"ל על קרא ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו, ואור זה מאיר בתנא ר' ישמעאל. אולם זהו חלקי הטוב שנתקנו בתשובת ישמעאל, אולם על חלקי הרע שבו אמרו (זוה"ק, ח"ב, יז, ע"א) ואין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל. ועיי"ש (לב, ע"א) בענין כוחו של ישמעאל. ואמרו (שם, ח"ג, קכו, ע"א) ויצה"ר מסטרא דימינא דיליה, דרגא דישמעאל, אתקרי נחש. ועיי"ש (רמו, ע"ב). ועיין ספר הליקוטים (תולדות) וז"ל, ניצוץ הטוב שהיה בישמעאל, יצא ממנו הישמעאלי שלקח בת נחש, עכ"ל. וכן נתגלגל נשמת ישמעאל בחמורו של ר' פנחס בן יאיר, עיין לקוטי הש"ס (ליקוטים מספר עץ חיים).

אברהם מוליד אברם אינו מוליד, וכי תימא דהא אוליד ישמעאל בעוד דאיהו אברם, אלא ההוא ברא דאבטח ליה קב"ה הוא לא אוליד בעוד דאיהו אברם, דהא בעוד דאיהו אברם אוליד לתתא, כיון דאתקרי אברהם ועאל בברית, כדין אוליד לעילא, ובגין כך אברם אינו מוליד בקשורא עלאה אברהם מוליד כמה דאמר, ואתקשר לעילא ביצחק. ועיין שפת אמת (לך לך, ד"ה אברם אינו מוליד).

וכתב הרמ"ז (במדבר) וז"ל, מ"ש (זוה"ק, ח"א, רטו, ע"א) ירוקא דא לבושא דאברהם. ופירש הרמ"ק שאינו חולק על שאון אברהם במקומו למעלה הוא לבן, אלא שס"ל שבהשתלשלות היתיק הכסף למטה להוציא את ישמעאל, אצטבע ונעשה ירוק. ולענ"ד כשהוליד את ישמעאל עדיין היה נקרא אברם, דהיינו בסוד החסדים הסתומים, ואז אין הלבנונית שלהם כ"כ חיוור, עיי"ש. ובזוה"ק (תיקונים, קכח, ע"ב) אמרו, חטא דחוה דהטיל בה נחש זוהמא, דאיהו עופרת דאתערב בטפה חוורא כספא מזוקק, ולא אתדכי זוהמא מיניה עד דאתי אברהם ועאל בנורא ואתלבן כספא, ונפיק עופרת לבר דאיהו ישמעאל. ועיין ספר הליקוטים (חיי שרה, ותולדות). ובתורה אור (אסתר, קיט, ד) כתב וז"ל, קודם שנימול שנקרא אברם, הרי יצא ממנו ישמעאל, שהוא בחינת

כתיב (בראשית, טז, טז) ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם. והנה שמונים ושש גימט' שם אלקים. וכמ"ש בספר הליקוטים (וירא, יח) וז"ל, כשהוליד לישמעאל היה בן פ"ו שנה בתוקף הגבורות, עיי"ש. והיינו ששורש לידת ישמעאל מאברהם היה במדת אלקים, ודו"ק. משא"כ בלידת יצחק היה אברהם בן מאה שנה, בסוד מאה ברכות. וכן מבואר בבאר מים חיים על אתר וז"ל, פרט הכתוב מנין שנות אברהם בלדתו את ישמעאל, להודיע כי עדיין היה אברהם בבחינת מוחין דקטנות הנקראים ע"ש אלהים שמספרו פ"ו, ונגד זה היו מנין שנותיו כן, ובבחינת הדינין שהיה אצל אברהם לאלהי הרע הנאחזים בדין נתן אל ישמעאל ובו נאחז הזוהמא בכדי שיצא יצחק זך ונקי, וע"כ סיים בלדת הגר את ישמעאל, כי גם הגר בחינת הדין מספר יצחק (וכתב בספר הליקוטים (לך לך) וז"ל, ישמעאל, בגימט' אברם הגר, עכ"ל), ודיבק דין בדין והוליד את ישמעאל, משא"כ בהולדת יצחק נאמר וירא אליו ה' בבחינת הוי"ה מוחין דגדלות, לא בבחינת אלהים מוחין דקטנות, עכ"ל. וכן הוא ברמ"ז (במדבר).

ובעומק, אברם הוליד את ישמעאל, ואברהם הוליד את יצחק, ודו"ק. וכמ"ש בזוה"ק (בראשית, צ, ע"ב) ת"ח, הא אתערו,

❖ בראשית יז, ה ❖

המון גוים נתתיך. ואמרו (ברכות, יג, ע"א)

את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב

כתיב (בראשית, יז, ה) ולא יקרא עוד

ועוד. מדין שינוי השם, כמ"ש בזה"ק (פנחס, ריז, ע"ב) ולא יקרא עוד שמך אברהם והיה שמך אברהם, הרי שינוי השם. וכן הוא בעוד מדרשים. ובדקות יותר נתבאר בריב"א על אתר, ששם אברהם הוא בגיותו ושם אברהם בהיותו ישראל. וא"כ אינו שינוי השם כפשוטו, אלא כגר שנתגייר שנשתנה גם שמו.

ועיין צ"ח בברכות שם, שאיסור זה הוא שנוי מחלוקת. ויש ס"ל שמותר לקרוא לאברהם אברהם, ולכך לא העתיקו הפוסקים איסור זה. ובעומק שם אברהם הוא שורש לכל מי שאינו מל כעכו"ם וישראל קודם יום שמיני (אף שכל ישראל נקראים מולים כמ"ש בנדרים), ושם אברהם הוא שורש לכל הנימולים, ודו"ק.

אדם רמ"ח אברים, הרי אתה חסר ה' אברים, וכשתמול אתה שלם, אמר לפניו רבש"ע האיך, א"ל לא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם, ואתה נעשה שלם.

ואיתא באריז"ל (עץ חיים, שער לח, פ"ב, מ"ת) וז"ל, הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה, כי אות ה' שנתוספה בשם אברהם, היא ה' חסדים אשר לעולם אינם משתנים ואינם חסרים, עכ"ל. ועיין זוהר חדש (לך לך, מד, ע"א). ועיין ביתר ביאור בספר הליקוטים (לך לך, יג).

ובחינה נוספת, ובעומק שורשם חד, כמ"ש אברהם אינו מוליד אברהם מוליד, והוא מכח אות ה', כמ"ש האריז"ל הנ"ל. ועיין מצודות דוד לרדב"ז (מצוה שפח), ומגן דוד (אות ה'). ועיין עוד ספר הליקוטים (חיי שרה). ועיין עוד רמ"ז (אם לבינה, אות האל"ף), ה - אלוה.

❖ בראשית יז, ט ❖

ושורשו בבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא. וכתב בפירוש הר"י דמן עכו לספר יצירה, וז"ל, וע"ז נכרת ברית עם אברהם אבינו, לכרות הערלה המעורר והמרבה תאות המשגל, עכ"ל. ועיין שער הגלגולים (הקדמה, לח).

ועי' הברית מסלק אברהם "שורש" הרע, ומגלה "שורש" הטוב. וכמ"ש הגר"א (ספ"י, פ"ו, מ"ז) וז"ל, והדעת הוא ברית הלשון והיסוד (אות ברית קודש) הוא ברית המעורר וכו', ואלו ב' הבריות הן יסוד הכל, זה להוליד בגוף וזה להוליד הרוח וכו', ולכן זה הברית במעשה וזה בדבור, שהן כוללין התורה והמצוות, ועליהן נאמר אם לא בריתי וכו', וברית כולל (בגמט') תרי"ב מצות, והוא הכולל, עכ"ל. וכמ"ש בזה"ק (בראשית, פט, ע"א) ברית קשורא דכלהו דרגין עלאין. ואז נקרא אברהם, שבו נברא העולם, והיינו שהוא שורש הכל. בבחינת בראשית, ברית-אש, עיי"ש בזה"ק חדש (מדרש הנעלם, ד, ע"ב). ועוד אמרו שם בזה"ק (ח"ג, יג, ע"ב) דכל מאן דנטיר האי ברית, כאילו נטיר אורייתא כולה, ע"כ. כי שקולה כנגד כל המצוות, כמ"ש בנדרים.

שע"י אברהם שניתנה לו המילה לא נעקר רק ערלתו הפרטית, אלא עקר את שורש כח הרע שבערלה, ולכך בני ישראל אפילו אלו שלא נימולו נקראים מולים, כמ"ש בנדרים. ולכך אברהם אינו מניח מי שמל להיכנס לגיהנם כמ"ש חז"ל, והיינו שנעקר ממנו שורש כח הרע.

וכתב הרמב"ן (בראשית, יז, כו) וז"ל, אברהם נזדרז במצות המילה שלהם (בני ביתו) תחלה ומל אותם וכו', ואח"כ מל את עצמו, שאילו הקדים מילתו היה חולה או מסוכן בה מפני זקנתו, ולא היה יכול להשתדל במילתם, עכ"ל. ובעומק, קודם מל את ענפי הערלה, ואח"כ מל את שורשה ע"י עקרב. ועיין רמ"ז (זהר, בראשית, צז, ע"ב) בביאור מעלת מילתו של אברהם על פני שאר כל המילות. ועיין בית עולמים (קמב, ע"א).

ואמרו חז"ל (ב"ר, מו, ב) אני אל שדי-התהלך לפניי והיה תמים - אמר אברהם אם חביבה המילה למה לא ניתנה לאדה"ר, א"ל הקב"ה דייך אני ואתה בעולם, ואם אין אתה מקבל למול דיו לעולמי עד כאן ודיה לערלה עד כאן ודיה למילה שתהיה עגומה עד כאן. ועיין רבינו בחיי (שם, יז, א), ושפתי כהן (שם). והיינו שאברהם בו בלבד תלוי עקירת שורש הרע ע"י המילה, ודו"ק, כי אברהם בא לתקן חטא אדה"ר, כנודע, שבו נאמר ביום אכלך ממנו מות תמות, בבחינת די לעולמי עד כאן.

תני בר קפרא, כל הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה, שנאמר והיה שמך אברהם. ר' אליעזר אומר עובר בלאו, שנאמר ולא יקרא עוד שמך אברהם. ובירושלמי (ברכות, פ"א) אמרו, ר' לוי אומר בעשה ול"ת, ולא יקרא עוד את שמך אברהם, הרי בלא תעשה. והיה שמך אברהם, הרי בעשה. ועיין באר שבע (תמיד, כח, ע"ב) שאינו לאו גמור. ועיין צ"ח בברכות שם, וכפתור ופרח (פרק מב).

ואמרו (מדרש אגדה על אתר) ואם לחשך אדם לומר, אנשי כנסת הגדולה קראו אותו אברהם, שנאמר אתה הוא האלקים אשר בחרת באברהם (נחמיה, ג, ז), אמור לו, אלא סיפרו המעשה. וזהו מעין מ"ש בגמ' דידן, התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא. אולם בב"ר (מו, ח) אמרו, שעד שהוא אברהם בחרת בו. ואמרו (תנחומא, לך, לך, כ) א"ל הקב"ה עד שלא תימול שמך אברהם, וחשבון אותיותיו רמ"ג, ואבריו של

כתיב (בראשית, יז, ט) ויאמר אלקים אל אברהם ואתה את בריתי תשמור וגו', ויפול אברהם על פניו וגו'. ואמרו (תנחומא, בוכר, לך לך, כז) א"ר חנינא בן פזי, לא היה יודע אברהם מהיכן לימול, רמז לו הקב"ה ואמר מהיכן לימול, "וארבה אותך", ממקום שאתה פרה ורבה. בר קפרא אומר, ק"ו דרש אברהם, ומה אילנות מהיכן חייבין בערלה, ממקום שהן עושים פרי, אף אני ממקום שאני עשה פרי אני צריך לימול. והיינו שנימול מהיכן שנוצר, ודו"ק.

אולם מצינו ביאור נוסף בתנחומא (ורשא, לך לך, יז) והיה יושב אברהם ותמה היאך ימול, כיון שאמר לו הקב"ה ואתנה בריתי ביני ובינך, מה כתיב אחריו ויפל אברהם על פניו, כיון שנפל על פניו, רמז הקב"ה לאותו מקום ועקצו עקרב ונמצא מהול (וזהו שלא כפשוטו שמל אברהם את עצמו, או כמ"ש חז"ל שסייע הקב"ה בידו), וכמ"ש וכתת "עמו" הברית.

ועומקם של דברים שאברהם נימול ע"י עקרב, דנודע שהעקרב שורש הרע בעולם, עקרב, רע-קב. וממנו נמשך הערלה, רע-לה (ועיין פסיקתא, הובא ביקלוט ראובני, ערך ערלה, אות ד). והיינו שהרע עצמו סילק כח עצמו בעצמו. וכתב בחומך אנך (לך לך, כ) וז"ל, בעצם היום הזה נימול אברהם, בעצ"ם ר"ת, בעקיצת עקרב צדיק מל, עכ"ל. והיינו

❖ בראשית יז, טו ❖

כי הפכה להיות "מרתה בבעלה", כנ"ל. ועיין פרדס רימונים (שי"ח, פ"ה) וז"ל, לרוב הפעמים תהיה למעלה ממנו, והיא בשופע הרחמים, אשת חיל עטרת בעלה. ולא זו מחבבה עד שקראה אמי, עיי"ש. וכמ"ש (תיקונים, כד, ע"ב) כד סליקת עטרה על רישיה, אתמר בה אשת חיל עטרת בעלה. וכן אמרו (שם, לט, ע"א) כד סלקא על רישא תגא זרקא, בההוא זמנא אתמר בה אשת חיל עטרת בעלה, ואתקריאת חל"ם (שהוא ניקוד ש'מעל' האותיות). וכך היא נקראת ביחס לבעלה. וכן נקראת כן ביחס לבניה, וכמ"ש בשפע טל (חלק טל, פ"ב, פ"ד) וז"ל, נקראת עטרת תפארת ישראל, מפני שהיא לו עטרה להתפאר בה, מצד שהולידה לו בנים צדיקים חסידים כשרים הגונים וטובים אנשי מעשה, עכ"ל. ועיין עץ חיים (שי"ד, פ"ב, מ"ח). ועיין עוד שם (ש"ז, פ"ד. ושער בא, פ"ב, מ"ח). ורמח"ל (ספר הכללים, כלל כ"ו).

רמ"ח, כנ"ל, שהושלם בכל רמ"ח אבריו, וכ"ז ע"י שרה, ודו"ק היטב. אולם יעויין בצרור המור (לך לך, ד"ה ויאמר אלקים) שכתב להיפך, שנשתנה שמה של שרה בגלל אברהם. אולם באלשיך (לך לך, יז, טו) כתב וז"ל, וראה חשיבותה להיות שרה לכל בלעדי זכותך, עכ"ל. והבן שמחד שרה למעלה מן אברהם כנ"ל, ומאידך אברהם למעלה משרה.

והנה אמרו (ב"ר, מז, א) אמר רשב"י, יו"ד שנטל הקב"ה משרי, היה טס ופורח סביב כסאו של הקב"ה ואמר לפניו, רבש"ע בשביל שאני קטנה שבאותיות הוצאתני משמה של צדקת, א"ל הקב"ה, לשעבר היית בשם נקבה, עכשיו תהיה נתון בשם זכר, שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע וגו'. ולפ"ז זו עלייה לאות י' שעלתה משרה - נקבה, ליהושע - זכר. וזה מצד הבחינה שזכר למעלה מנקבה. אולם אצל אברהם ושרה נגלה שהעיקר שנקבה למעלה מן הזכר,

כתיב (בראשית, יז, טו) ויאמר אלקים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה. ואמרו חז"ל (ב"ר, לך לך, מז, יז, טו) ויאמר אלקים אל אברהם שרי אשתך וגו'. אשת חיל עטרת בעלה (משלי, יב, ד), א"ר אחא, בעלה נתעטר בה והיא לא נתעטרה בבעלה. רבנן אמרי מרתה בבעלה, בכל מקום האיש גורם, ברם הכא כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה (בראשית, כא, יב). ועיין מצת שימורים (שער תפילין, ד"ה נתן).

ויתר על כן, שינוי השם של שרי לשרה פועל שינוי השם על אברהם. כמ"ש (תנחומא, קרח, יב. ועוד מדרשים) שרי - פליגי בה תרי אמוראי, חד אמר נחלק היו"ד לשנים, ה' לאברהם וה' לשרה, וחד אמר יו"ד שנטל משרה וקרא תגר עד שבא יהושע והוסיף לו יו"ד, שנאמר (במדבר, יג, טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, והושיעו מעצת מרגלים. והבן שעי"ז נקרא אברהם, גימט'

❖ בראשית יז, יז ❖

יצחק על אתר כתב וז"ל, ויפול אברהם על פניו ויצחק - מצד שמחתו הגדולה לא משל בעצמו ושחק. ולפי שהתנועות שהאדם עושה בשפתו כששוחק אין ראוי לעשותם לפני הקב"ה, נפל על פניו, עכ"ל. ועיין שבלי הלקט (שבת, סימן קכו).

והבן שתרדמה ראשונה, מש"כ ותרדמה נפלה על אברהם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו, זהו שורש לנפילה של קלקול. אולם מש"כ ויפל אברהם על פניו ויצחק, זהו שורש לנפילה של עילוי, ודו"ק.

ושורש הקלקול של נפילה באברהם, נגלה בבנו ישמעאל, כמ"ש על פני כל אחיו נפל. ופרש"י (שם) וז"ל, עד שלא מת אברהם ישכון, משמת אברהם נפל, עכ"ל. והיינו שכל חיי אברהם האיר אור נפילה דתיקון ומנע נפילה דקלקול. ועיקר כח זה תחילתו ע"י "שנפל" לכבשן האש וניצול, והושלם כאשר נימול, כנ"ל.

פעמים נפל אברהם על פניו (כמ"ש בראשית, א, יב) ותרדמה נפלה על אברהם. וכן הכא ב"פ, פסוק ג', ופסוק י"ז, כנגד כך ניטלה מילה מבניו, אחת במדבר ואחת במצרים, במצרים בא משה ומלך, במדבר בא יהושע ומלך.

וצד התיקון. כתב ברקאנטי על אתר (פסוק ג) וז"ל, ענין נפילת אפים ארמוז בו סוד גדול בפסוק שמע ישראל בגזירת האל, עכ"ל. ורמזו כן להלן (ואתחנן) וז"ל, ובספר שבעה היכלות (זוהר בראשית, מה, ע"א) אמר, נפילה באנפין לאמשכא רעותא דרוחא עילאה נשמתא דכל נשמתין דאיהו תליא לעילא לעילא, עד אין סוף דמניה נפקין נהירו וברכאן לאשלמא כולא מלעילא כדקא יאות, ולמהוי כולא בשלימו מתתא לעילא, וכו'.

ובספורנו על אתר (פסוק ג) כתב וז"ל, ויפל אברהם על פניו, לקבל עליו ולהודות לאל יתברך על הברית שאמר, עכ"ל. ובתולדות

כתיב (בראשית, יז, יז) ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד. ואמרו חז"ל (תנחומא, לך לך, כז) עד שלא מל היה נופל, משמל לא נפל. ויתר על כן אמרו (שם, ורשא, סימן כ) עד שלא מל כל זמן שהיתה השכינה מדברת עמו היה "נופל", משמל היה מסיח עמו והיה "עומד", שנאמר ואברהם עודנו עומד לפני ה' [וכן הוא בתרגום יונתן על אתר (פסוק ג)], ולא עוד אלא שהיה נגלה עליו והוא "יושב", שנאמר וירא ה' באלוני ממרא. ויתר על כן אמרו (פרד"א, כט) עכשיו שנמול, "הוא יושב ואני עומד". ולפ"ז הנפילה הוא חסרון. וכן הוא אצל בלעם, שכתוב בו (במדבר, כד, ד) נופל וגלוי עינים. ושורשו בקין שכתוב ביה, למה נפלו פניך. ונגלה בסוטה, כמ"ש בתת ה' את ירכך נופלת.

והנה נפילתו על פניו של אברהם, יש בה צד קלקול וצד תיקון. צד קלקול (כנ"ל) כמ"ש (ב"ר, לך לך, מז, יז) ר' פנחס בשם ר' לוי, שני

❖ בראשית יז, כב ❖

וברבינו בחיי (שם, שם) כתב וז"ל, האבות חשובים ככרובים של מעלה, ע"כ הזכיר הכתוב מעל אברהם, כלשון הכתוב (יחזקאל,

מרכבתו של מקום, עכ"ל. ובדברי רבותינו ז"ל (ב"ר, מז, ו) האבות הן הן המרכבה. ועיין רמב"ן על אתר, וזוה"ק (ח"א, ריג, ע"א).

כתיב (בראשית, יז, כב) ויכל לדבר אתו ויעל אלקים מעל אברהם. ופרש"י, נסתלק כבודו הנראה לו בזאת הנבואה, ולמדנו שהצדיקים

ט, ג) וכבוד ישראל נעלה מעל הכרוב, עכ"ל. וכתב במושב זקנים (בראשית, כח, יג) וז"ל, כתיב (קהלת, ז, כ) אין צדיק בארץ וגו', ע"כ באחריני ולא באבות, דאבות הן המרכבה "אפילו בחייהם", דכתיב ויעל אלקים מעל אברהם, עכ"ל.

וכתב במזרחי על אתר וז"ל, שלא מצינו בשום מקום שהצדיקים מרכבתו של מקום רק באבות, עכ"ל. והבן שכיון שהם מרכבתו של מקום לכך לא שייך שיהא בהם חטא, כי מי שיש בו חטא אינו ראוי להיות מרכבתו של מקום, ודו"ק.

אולם לשון רש"י ש"הצדיקים" מרכבתו של מקום. וכתב במשכיל לדוד על אתר וז"ל, אע"ג שבב"ר לא אמרו אלא "האבות" הן המרכבה, הרי ידוע שכל נשמותיהם של ישראל כלולים בשלשה אבות, וכל השאר הם תולדות וענפים, כי אברהם קו ימין ויצחק קו שמאל ויעקב קו האמצעי, ומאחר שהן המרכבה, כל תולדותיהם הצדיקים היוצאים מהם הרי גם הם מרכבה לקדושה, ומתורץ מה שטען הרמב"ן, עכ"ל. וזהו דלא כהנ"ל שהאבות הן המרכבה ולכך לא שייך

בהם חטא, משא"כ שאר הצדיקים.

ועומק הגדרת הדבר שהן הן המרכבה ואין בידם חטא, כי חטא לשון חסרון ולשון מחיצה, כמ"ש (ישעיה, נט, ב) כי אם עונותיכם היו "מבדילים" ביניכם לבין אלקיכם. וכתב בכלי יקר על אתר וז"ל, שהאבות הן הן מרכבתו של מקום - הורה בזה שאין שום אמצעי בין המקום ב"ה ובין האבות, עכ"ל.

והנה שורש דשורש לחסרון הוא שם אלקים גימט' מום, שנעשה לתתא פסולת לאלהים אחרים, ודו"ק. וכתב בתפארת יונתן על אתר וז"ל, דקודם המילה (גימט' אלקים מילה) לא היה תמים ולא דבר עמו השכינה, רק ע"י מלאך, והוא מדת הדין. אבל כשקבל אברהם על עצמו לקיים מצות מילה, דיבר הקב"ה עמו במדת הרחמים, והלך ממנו הדין. וז"ש לאחר שקבל עליו המילה, ויעל "אלקים" מעל אברהם, היינו במידת הדין, עכ"ל. והיינו שאז נעשה מרכבה, ודו"ק. וזהו "ויעל", בבת אחת (עיין תולדות יצחק והעמק דבר על אתר), והיינו שנסתלק בבת אחת ממדת הדין.

❖ בראשית יז, כו ❖

(בראשית, יז, כו) בעצם היום הזה נמול אברהם וגו'. ואמרו (ב"ר, מו, ב) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים (קהלת, ג, א) זמן היה לו לאברהם אימתי שניתנה לו מילה, שנאמר בעצם היום הזה נמול אברהם. [ונימול או ע"י הקב"ה שסייעו (וכמ"ש וכו' עמו הברית, כמ"ש בשהש"ר, ד, א, ו) או ע"י רפאל (כמ"ש בילמדנו, ילקוט ת"ת, בראשית), או כיון שנפל (כמ"ש שם). או ע"י עקרב (כמ"ש בתנחומא, לך לך), או מעצמו (כמ"ש בלקח טוב, לך לך), או ע"י שם (כמ"ש ב"ר לך לך, מז, ט].

ומהו זמנו - אמרו (שם, מז, ט) א"ר ברכיה, לא מראש בסתר דברתי (ישעיה, מח, טז) אמר הקב"ה אלו מל אברהם בלילה, היו כל בני דורות אומרים בכך וכך, אלו היינו רואים אותו לא היינו מניחים אותו לימול, אלא בעצם היום הזה דרגש ליה ימלל וכו'. ע"כ. וזהו זמנו מדין יום ולא לילה. והיה בחצי היום כדלהלן. או בבוקר מדין זריזים מקדימין.

אולם באיזה עת בשנה נמול - אמרו (פרקי דר"א, פרק כט) מהו בעצם היום הזה, בגבורת השמש בחצי היום. ולא עוד אלא אתיא עצם עצם מיום הכיפורים, מה להלן

ועיין רקאנטי (נח). ועפ"ז יובן דברי הכתב סופר על אתר וז"ל, ויש לפרש ויעל אלקים מעל אברהם, אחרי שנצטווה על המילה שוב לא היה צריך שיהיה מתהלך עם האלקים "להשמר מן החטא", יען שהיה תמים ע"י מילה והיה יכול להלך בעצמו, עכ"ל. ובעומק היינו שהפך למרכבה כנ"ל. ועיין חסד לאברהם (מעין ד', נהר י"ז).

וביאור נוסף מצינו בפירוש החיית על ספר מערכת האלוהות (פ"א) וז"ל, ויעל אלקים מעל אברהם - פירוש, בזכות אברהם התחתון שהיה מדביק רצונו ברצון אברהם העליון, העטרה מתעלה למעלה, וז"ש ויעל מעליו האלקים, כלומר מצדו של אברהם התחתון המדביק רצונו באברהם העליון, היה כח לרצון שהוא אלקים לעלות אל אברהם העליון לקבל ממנו פרס להשפיע על התחתון, עכ"ל. ועיין יונת אלם (פרק עא), ועבודת הקודש (ח"ג, פרק כז). ותורה אור למהר"מ פאפירש על אתר. ועיין עוד עץ חיים (שער מב, פ"א, מ"ב) שהוא סוד הארת היחידה, עיי"ש. ונהר שלום (דף ט, ע"א).

שהעמיד גבעה של ערלות זהו מקום המזבח, ששם נשפך דם תדיר, ודו"ק. ועיין שפת אמת (יה"כ, תרנ"ב). והבן שזהו בבחינת עש"ן, עולם - ביהמ"ק, שנה - יה"כ. נפש - אברהם אבינו.

והנה יחד עם אברהם שנימול בן פ"ו שנה, נימול עמו יצחק ל"ג שנה, ע"י אברהם. והוא בבחינת מ"ש (נדרים, לא, ע"ב) א"ר ישמעאל גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות. וזהו מקביל ל"ג מדות של רחמים, שעיקר התעוררותם ביוה"כ. וכמ"ש בפירוש הר"י דמן עכו (ספ"י) וז"ל, י"ג בריתות, למנין י"ג מדות של רחמים, עיי"ש. ועיין עץ חיים (שער הולדת אר"א, פ"ה). וגר"א (תיקונים, תיקון י"א מתיקונים אחרונים). וכתב בספר אור המנורה (פרק ל) וז"ל, הנה אנכי כורת ברית - בי"ג מדות, והם י"ג בריתות שנכרתו עם אברהם, שהאב רם, והוא בעל האהבה, עכ"ל. וכתב בתולעת יעקב (סוד מילה) וז"ל, ודע כי בברית המילה נכנס למקום האחדות האמיתי, ולפיכך נכרתו עליה י"ג בריתות, וסודם אחד, כי הוא בקשר האמיתי קושר עליונים ותחתונים ומיוחדם, והוא סיבת היחוד, עכ"ל.

וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא (ויקרא, כג, כח), שביום הכיפורים נימול אברהם [אולם בשכל טוב (לך לך, יז, כו) אמרו שנימול בפסח. ונצטרף דם פסח עם דם מילה. ועיין בהרחבה במזרחי (וירא, יח, ו) אי הוה בתשרי או בניסן. ועיין עוד דעת זקנים (וירא, יח, א) והדר זקנים (שם, יט, ג). ותוס' (ר"ה, יא, ע"א, ד"ה אלא)]. וכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברית של מילה של אברהם אבינו ומכפר על כל עונותינו, שנאמר (שם, טז, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו'. ובאותו מקום שנמול ונשאר דמו, שם נבנה המזבח. ולכך נאמר (שם, ד, לד) ואת כל דמו ישפך אל יסוד המזבח. ואמרו (אגדת בראשית, פרק יט) בא וראה כח שנתן לו הקב"ה, שביום אחד מל עצמו, ומל ישמעאל בנו, והיה הדם מנטף מן מילתו ומל בעצמו לאנשי ביתו (וברמב"ן כתב שאפשר שעשה ע"י אחר) ולילידי ביתו, וראה כמה ילידי ביתו, שמונה עשר ושלוש מאות, ואם ילידי ביתו היו כל אלו, על אחת כמה וכמה מקנת כספו, וכולן מל ביום אחד, שנאמר בעצם היום הזה נמול אברהם וכו'. העמיד אברהם גבעה של ערלות בביתו ונהר של דם יוצא מביתו, עיי"ש. ומקום זה

שולחן ערוך עם ביאור בלבני משכן אבנה

סימן יז' - סעיף ג': קטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו. הגה: ודוקא כשיודע לעטוף שני ציציות לפניו ושנים לאחוריו, ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ש.

בירור הלכה - סעיף ג'

מצינו כמה זמנים מתי ראוי לקטן שאביו ילבישו בציצית. ונבאר חלקם.

א. כתב בשערי תשובה (ס"ק ב) וז"ל, וכתב באלהיו רבא בשם ספרי יראים, להלביש לקטן טלית קטן כשיודע לדבר, עכ"ל. והנה קטן ממש שאינו עושה צרכיו לבדו וגופו אינו נקי, נראה שאע"פ שמדבר מ"מ זהו ביזוי שילבש ציצית ותתלכלך, ואין להטיל בבגדיו ציצית.

ב. עוד כתב בשערי תשובה (שם) וז"ל, ולפחות "מחויב" להלבישו כשיגיע לבן ג' שנים, וסימן כי האדם עץ השדה, כמו להעץ הוא ג' שנים ערלה, עכ"ל. ולשון חייב כאן אינו חיוב גמור, כמ"ש במג"א (ס"ק ג). ועיין בהרחבה במחצית השקל, שאף בגדול בן י"ב אין חיוב לקנות לו בגד עם ארבע כנפות. ונראה שאף כשיש לו בגד ד' כנפות אזי חייב אביו לקנות לו ציציות, אולם בקטן בן שלוש אינו חייב לקנות לו ציציות, אלא ראוי.

ג. איתא לעיל בסימן ט"ז (סעיף א) ששיעור טלית שחייב בציצית, שיתכסה בה באורך וברוחב ראשו ורובו של קטן "המתהלך לבדו בשוק ואינו צריך אחר לשומרו", ועיין בב"י שם, שביאר והיינו שאינו צריך לשמור את הטלית שלובש שלא יאבד או יוזק. ולפ"ז יש סברא לומר שאם לובשו ואינו יודע לשומרו, אין חייב האב לקנות לו טלית, כי לא הטריחוהו שיצטרך לשמור הטלית בכל עת.

ד. לשון השו"ע, קטן היודע להתעטף, כלשון הגמ'. וביארו התוס' (ערכין, ב, ע"ב, ד"ה היודע להתעטף) וז"ל, משום דאמר במו"ק (כד, ע"א) כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה, שמתעטפין טליתם עד שפמם כדאיתא במדרש, עכ"ל. וא"כ כיון שללא עטיפה אינו מקיים דין מצות ציצית כראוי, לכן אין חיוב בקטן אלא אם יודע להתעטף ולא הטריחוהו לאביו שיעטפו. ולכאורה דבר זה תלוי במחלוקת הראשונים המובא בתחילת סימן ח' האם עיקר מצות ציצית בעטיפה אם לאו, ולשיטתו שעיקר אינו בעטיפה אין פטור בקטן היודע ללבושו כראוי אולם לא יודע להתעטף.

ה. כתב הרמ"א, ודוקא כשיודע לעטוף שני ציציות לפניו ושנים לאחוריו. וזהו מדברי הגהות מימוני (ועיין לבוש שכתב "כגון", וא"כ לא דוקא שיודע דבר זה, אלא שיודע צורת קיום מצות ציצית כהלכתה). ועיין תוס' הנ"ל. ודבר זה יש לכאורה לתלות בדברי הרמ"א לעיל (סימן י' סעיף י"ב) שכתב וז"ל, מלבושים של גלילות בני אשכנז וספרד, הואיל ואין כנפיהם עשויין שיהיו שנים לפניו ושנים לאחוריהם מכוונים זה כנגד זה, פטורים. ולפ"ז לכאורה אף כאן לכך אין חיוב בקטן שאינו יודע לעטוף שני ציציות לפניו ושנים לאחוריו. אולם עיין גר"א שהביא דברי הירושלמי, שזהו דוקא בק"ש, ולפ"ז אינו תלוי בדברי הרמ"א הנ"ל.

ו. הוסיף הרמ"א מדברי המרדכי, ויודע לאחוז הציציות בידו בשעת ק"ש. ושיעור זה אינו מפני שכך חייב בדין, אלא זהו צורה שלימה כראוי לקיים המצוה, ורק כאשר יודע לקיימה בשלימות, אז שייך חיוב חינוך גמור, וצ"ב.

בירור הלכה - סעיף ג'

קטן שאינו עושה צרכיו בבית הכסא וכד' אין ראוי שילבש ציצית שדרכה להתלכלך עמו.

פירוש על דרך הסוד - סעיף ג'

כתב במנחת שימורים (שער הציצית, ד"ה למה נקרא שמו לציצית) וז"ל, נלע"ד שז"ס שמתמלא צפרשת לציצית כמנין זע"ר אותיות, שהז"א הוא צסוד (מוחין ד) קטנות, ואז נקרא זע"ר, הוא צסוד חנוך, מטטרו"ן עמ"ש צחינת טלית קטן אינו מסתלק ממנו לעולם, והבן, עכ"ל.

ויש קטן החייב הציצית, ויש "טלית קטן" לעומת טלית גדול, כמ"ש בפע"מ (שער הציצית, פרק א) וז"ל, צומן קטנות דזעיר אשר הוא צסוד עיצור צמוכה, כי אז הוא צצחינת תלת כלילין בתלת, ואז היא מקפת עליו, והוא צמוכה צצחינת עיצור, ואז נקרא לציצית קטן, שמקפת אותו צומן דקטנות, ואז הוא כנגד העשיה, כי אז אין זע"ר אלא צחינת עשיה בלעד. ונמצא א"כ כי הטלית קטן הוא ציצירה, אלא שהוא צחינתו דקטנות, צסוד עשיה בלעד (עשיה דיצירה), אבל הצחינה הצ' הוא טלית גדול, שאז הוא צצחינת יצירה דגדלות ממש, עכ"ל.

והבן שיש קטן צחינת תלת גו תלת, וזהו קטנות גמורה. ויש קטן צצחינת ו"ק, וזהו קטנות של ז"א, צסוד יניקה, ושם יש דין של טלית גדול, ויש גדלות של ז"א, שיש לו מוחין, ודו"ק.

וכתב בספר הוראת שעה (ענין לציצית ותפילין) וז"ל, הנה כתב רבינו ז"ל בדרושינו, וז"ל, דע כי ענין הציצית הוא צחינת אור המקיף כנודע אללנו, כי יש אור"פ ואור"מ. וכבר ידעת כי הז"א צחינתו צחוך אמו צסוד העיצור לא היה לו אלא צחינת ו"ק, תג"ת וכו', וכנגד זה היא הציצית קטן (ואז שיעור חיובו כנגד נה"י), שאין מתעטפין בו לא הראש ולא הזרועות, אבל לציצית הגדול הוא צצחינת אור"מ צו"א כשהגדיל ונעשו לו י"ס גמורות ומתעטפין בו הראש והזרועות יע"ש. ומ"ש שציצית גדול הוא צחינת אור"מ צו"א כשהגדיל ונעשו לו י"ס גמורות, לא דוקא גדלות גמור קאמר, שהרי לקמן בדרוש שני אמר מר ז"ל, ולהיות כי הציציות הם ממוחין דקטנות אשר קדמו אל המוחין דגדלות, לכן צריך להקדים ולהניח הציצית קודם התפילין, ואפילו טלית גדול של העיטוף לסיבה זו, יע"ש. וכן בדרוש ה' כתב ז"ל, וכבר הודעתך כי הציציות הוא צחינת אור"מ אל הז"א, וזה הוא בשני מציאות, א' הוא צומן היותו צסוד עיצור תוך אימא עילאה, והשני הוא צומן היניקה וכו'. מן האמור על כרחך שמ"ש בדרוש א' שטלית גדול הוא צחינת אור"מ כשהגדיל ונעשו לו י"ס, ר"ל כשהגדיל צצחינת היניקה וי"ס דפרטוף תג"ת קאמר, לאפוקי צחינת העיצור, עכ"ל.

ולפ"ז מש"כ בשו"ע, קטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו לציצית לחנכו, אינו עיטוף של ראש וזרועותיו, ודו"ק, כי אף צומן העיצור, תג"ת, יש כבר אור של מנחת לציצית.

הגדרות שונות ב'אין סוף' השניים יחדיו.

על העבודה

מטרת ההגדרות השונות המובאות כאן ומגדירות מהו אין סוף, זה עבור צורות הדבקות השונות באין סוף. כי כאשר נדע ונבין מהו מהות הגדרת האין סוף, נבחין בדרכים בהם אפשר להידבק בו, וכן נבין את התולדות שיתחדשו מכוח אותה דבקות.

על התורה

בעת הרצ נכנס לסדר את סדר השתלשלות הצריחה מהאין-סוף עד מציאות הנצחים, והדבר הראשון אותו הוא מזכיר הוא מציאות האור העליון הפשוט שמלא כל המציאות, והוא הנקרא בכל מקום אור אין סוף.

בפרקים הנאים נעסוק בסוגיית האין סוף*.

בהגדרת אין סוף נאמרו כמה וכמה הגדרות שונות וציורים שונים וכלהלן:

א. פשוט, וכמו שמבואר כאן בדברי הרב 'היה אור עליון פשוט'.

ב. ריבוי והתפשטות עד אין קץ.

ג. כלילת כל האיות.

ד. שלילת שיעור ומידה ממנו. (וזה לכאורה עיקר הגדרת אין סוף במובן הפשוט)

ה. הגדרת שלילה שכל דבר שאנו מכירים אין צו אותו האופן.

ו. אי אפשר להשיגו.

ז. שווה ללא הדרכה.

ח. כל עליון צחם לתחתון הוא אין סוף. ונרמז בדברי הרב שכתב היה 'אור עליון'.

בפרקים הנאים נעמוד צ"ד על כל ההגדרה והגדרה ומקורותיה.

דע כי טרם שנאצלו
הנאצלים ונבראו
הנבראים היה אור
עליון פשוט ממלא
כל המציאות

* להרחבת היריעה ראוי לעיין בספר בלבבי משכן אבנה - מילון ערכים בקבלה.

חניות בארץ:

ספרי מאה שערים

רח. מאה שערים 15,

ירושלים

02.502.2567

הפצת ספרי קודש

רח. דוד 2,

ירושלים

02.623.0294

ספרי אברומוביץ

רח. קוטלר 5,

בני ברק

03.579.3829

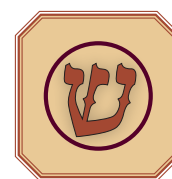
רכישת ספרי הרב:

ספרי אברומוביץ

משלוח ברחבי העולם

03.578.2270

books2270@gmail.com

U.S.A.

SHIRAH

DISTRIBUTORS

Tel. 718-871-8652

4116 16th Avenue
Brooklyn, NY 11204
sales@shirahdist.com

צורת אדם

הנושא הכללי הוא: העין
השיעור הבא יעסוק: בת העין

יום שלישי יג' חשוון תשפ"ו
רח' הרב בלוי 33 ירושלים
20:30

לאזנה לשיעור בקול הלשון

USA ישראל ♦ 073-295-1245 605-313-6660

ומקיימים: כוכבית [*] סולמית [#] ->

[#] -> [xxxxxxxxx] סולמית [#]

צורת אדם 001 יסודות כלליים בצורת אדם	35060279
צורת אדם 002 מבנה הגולגלת	35332044
צורת אדם 003 גולגלת-חלל-אוויר-מוחין	35864656
צורת אדם 004 אופני שורשי צורות המחשבה	35949634
צורת אדם 005 מח חכמה	36092633
צורת אדם 006 מח בינה	36345017
צורת אדם 007 מח דעת	37279529
צורת אדם 008 עיניים-ראייה	37323050
צורת אדם 009 אוזניים-שמיעה	37391066
צורת אדם 010 חוטם-חוש הריח	38119459
צורת אדם 011 פה דיבור	38424100
צורת אדם 012 עורף	38489170
צורת אדם 013 צוואר	38603719
צורת אדם 014 מצח	38953647
צורת אדם 015 זקן	39091166
צורת אדם 016 גרון	39831851
צורת אדם 017 חך	40075566
צורת אדם 018 לשון	40224569
צורת אדם 019 שיניים	40300698
צורת אדם 020 שפתיים	41106107
צורת אדם 021 פאת הראש	41789682
צורת אדם 022 פאת הזקן	41893582
צורת אדם 023 הגוונים שבעין	41977941

קו ישיר לשמיעת
שיעורי מורנו הרב שליט"א
ב'קול הלשון'
ישראל 073.295.1245
USA 605.313.6660

רכישת ספרי הרב
ספרי אברהם
משלוח ברחבי העולם
03.578.2270
USA 718.871.8652
books2270@gmail.com

לקבלת העלון
בדוא"ל
bilvavi231@gmail.com
לקבלת העלון
בפקס 03.548.0529

© כל הזכויות שמורות
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון 052.763.8588
פקס 03.548.0529
bilvavi231@gmail.com